

POSTANOWIENIE

Dnia 2 lipca 2021 roku

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Tomasz Żak

Sędziowie: Małgorzata Radomska-Stęplewska (spr.)

Tomasz Józkowiak

po rozpoznaniu w dniu 2 lipca 2021 roku w Poznaniu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku M. R., J. R., M. S., J. S., L. S., J. N., D. N., K. S.

przy udziale (...) Sp. z o.o. z siedzibą w T.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji wniesionej przez wnioskodawców

od postanowienia Sądu Rejonowego we Wrześni

z dnia 5 sierpnia 2020 r.

sygn. akt I Ns 270/15

postanawia:

- 1. uchylić zaskarżone postanowienie w punkcie 1. i w tym zakresie umorzyć postępowanie;**
- 2. uchylić zaskarżone postanowienie w punktach 2. i 3. i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu we Wrześni do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.**

Małgorzata Radomska-Stęplewska Tomasz Żak Tomasz Józkowiak

UZASADNIENIE

Wnioskiem z dnia 12 sierpnia 2014 r. wnioskodawcy: M. R., J. R., M. S., J. S., L. S., J. N., D. N. domagali się ustanowienia na należących do nich nieruchomościach na rzecz uczestniczki postępowania (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. (obecnie w T.) służebności przesyłu, której treścią jest m. in. prawo swobodnego dostępu i dojazdu do gazociągu wysokiego ciśnienia DN 100 w pasie eksploatacyjnym o szerokości 50 metrów ze środkiem na osi gazociągu w celu dokonywania jego niezbędnych konserwacji, eksploatacji, modernizacji i napraw oraz ograniczenia prawa właściciela nieruchomości obciążonej do korzystania z niej w strefie kontrolowanej, za jednorazowym wynagrodzeniem oraz o zasądzenie od uczestnika na rzecz wnioskodawców kosztów postępowania.

W odpowiedzi na wniosek uczestnik podniósł, że w przypadku ewentualnego ustalenia służebności przesyłu, kwestionuje szerokość pasa służebności wskazaną przez wnioskodawców, podając, że powinna ona wynosić 4 metry.

Na rozprawie w dniu 6 lipca 2020 r. uczestnik podniósł zarzut zasiedzenia prawa służebności przesyłu z dniem 12 listopada 2008 r.

Postanowieniem z dnia 5 sierpnia 2020 r. Sąd Rejonowy we Wrześni:

1. stwierdził, że (...) Sp. z o.o. nabyła przez zasiedzenie z dniem 12 listopada 2017 r. służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu, obciążającą nieruchomości wnioskodawców, a dotyczącą przebiegającego tam gazociągu wysokiego ciśnienia polegającą na prawie swobodnego dostępu i dojazdu do posadowionego tam gazociągu wysokiego ciśnienia DN 100 w celu wykonywania prac budowlano-montażowych, eksploatacyjnych, konserwacyjnych, remontowych, wymiany przebudowy urządzeń i przewodów gazowych oraz usuwania ewentualnych awarii sieci gazowej oraz ograniczeniu prawa właściciela do korzystania z nieruchomości obciążonych po obu stronach osi gazociągu zgodnie z obowiązującymi przepisami o łącznej szerokości 4 m wzdłuż gazociągu (po 2 m licząc w każdą stronę od osi gazociągu), w którym nie będzie podejmowana działalność mogąca mieć negatywny wpływ na trwałość i prawidłową eksploatację gazociągu w przebiegu opisanym na mapie sporządzonej przez biegłego mgr inż. J. W.: karta 781,782, 783 akt;
2. oddalił wnioski o ustanowienie służebności przesyłu;
3. kosztami postępowania obciążył uczestniczkę postępowania w całości i szczegółowe rozliczenia tych kosztów zlecił referendarzowi sądowemu.

W uzasadnieniu ww. postanowienia Sąd Rejonowy stwierdził, że oddalenie wniosku o ustanowienie służebności przesyłu nastąpiło z uwagi na uwzględnienie podniesionego przez uczestniczkę postępowania zarzutu zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu. W ocenie Sądu zostały spełnione przesłanki zasiedzenia, które nastąpiło z dniem 12 listopada 2017 r. (30-letni termin zasiedzenia liczony od 12.11.1987 r. – tj. od daty decyzji w sprawie budowy gazociągu na trasie S.-W.).

Apelację od ww. postanowienia wnieśli wnioskodawcy, zaskarżając je w punktach 1 i 2, zarzucając mu:

1. naruszenie art. 321 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i orzeczenie w punkcie 1. postanowienia o stwierdzeniu nabycia przez uczestniczkę postępowania z dniem 12 listopada 2017 r. służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu w sytuacji, gdy przedmiotowe postępowanie dotyczyło wniosku o ustanowienie służebności przesyłu, a uczestniczka postępowania zgłosiła jedynie zarzut zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu;

2. art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 175 k.c. w zw. z art. 172 k.c. w zw. z art. 292 k.c.

poprzez ich niezastosowanie i pominięcie okoliczności, iż wnioskiem z dnia 12 sierpnia

2014 r., którym zostało wszczęte niniejsze postępowanie, wnioskodawcy przerwali bieg

terminu zasiedzenia, a do tej daty nie upłynął jeszcze bieg terminu zasiedzenia w złej wierze;

3. art. 64 oraz 21 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez uznanie istnienia ograniczonego prawa rzeczowego w postaci służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu, dla której nie ma potrzeby wyznaczania nieruchomości władnącej jako wynikającego z Kodeksu Cywilnego, a które może stanowić stałe ograniczenie prawa własności bez stosownego wynagrodzenia;

4. art. 8 Konstytucji RP poprzez brak bezpośredniego zastosowania art. 64 Konstytucji oraz zastosowanie przepisu art. 292 k.c. w zw. z art. 285 k.c. i art. 176 k.c. w sposób sprzeczny z przepisami art. 2, art. 21 ust 1-2, art. 31 ust. 2-3, art. 32 ust. 1-2, art. 37 ust. 1-2 i art. 64 ust. 1-3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, podczas gdy w przypadku naruszenia przez przepisy ustawy zasad zawartych w Konstytucji RP Sąd jest zobowiązany stosować przepisy Konstytucji w sposób bezpośredni;

5. art. 1 Protokołu Dodatkowego numer 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 17 ust. 1 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej poprzez niezgodne z prawem ograniczenie prawa własności skarżących i stwierdzenie, że art. 292 w zw. z art. 285 k.c. i art. 176 k.c. może stanowić podstawę do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności bez ustalenia nieruchomości władnącej przesyłu bez należnego właścicielowi wynagrodzenia;

6. art. 244 k.c. oraz art. 305¹ - 305⁴ k.c. w zw. z art. 285 - 295 k.c. poprzez naruszenie podstawowych zasad prawa cywilnego, tj. zasady numerus clausus praw rzeczowych, i przyjęcie istnienia ograniczonego prawa rzeczowego - służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, która nie musi być ustanawiana na rzecz nieruchomości władnącej, a które nie zostało przewidziane w Kodeksie cywilnym, ani w innych ustawach;

7. art. 292 k.c. w zw. z art. 285 § 1 i 2 k.c. poprzez uznanie niniejszych przepisów za podstawę istnienia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu w okresie przed 3 sierpnia 2008 r., podczas gdy dokonana wykładnia przepisów jest niezgodna z przepisem art. 2, art. 21 ust 1-2, art. 31 ust. 2-3, art. 32 ust. 1-2, art. 37 ust. 1-2 i art. 64 ust. 1-3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

8. art. 292 k.c. w zw. z art. 172 k.c. i art. 352 § 1 k.c. i 176 k.c. poprzez ich nieprawidłowe zastosowanie i przyjęcie, że uczestniczka postępowania nabyła w drodze zasiedzenia służebność gruntową odpowiadającą służebności przesyłu w sytuacji niewykazania spełnienia wszystkich przesłanek niezbędnych do stwierdzenia zasiedzenia;

9. art. 6 k.c. poprzez uznanie, iż uczestniczka postępowania wykazała, iż nabyła prawo własności spornej infrastruktury oraz związaną z nią służebność, w sytuacji gdy nie znajduje to swojego potwierdzenia w zebranym materiale dowodowym, a uczestniczka postępowania nie legitymuje się decyzją wydaną na podstawie art. 2 ust. 3 z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami i wywłaszczeniu nieruchomości (OSNCP 1967, Nr 2, poz. 24);

10. art. 245 k.c. w zw. z art. 348 k.c. poprzez przyjęcie, iż z dokumentów przedstawionych przez uczestniczkę postępowania wynika, iż przedmiotem czynności związanych z przekazaniem majątku spółce Skarbu Państwa było przeniesienie służebności na gruntach wnioskodawców, a w konsekwencji uznanie, że w niniejszej sprawie wykazane zostało przeniesienie służebności pomiędzy poprzednikami prawnymi uczestniczki postępowania;

11. art. 6 k.c. poprzez uznanie, iż uczestniczka postępowania sprostowała obowiązkowi ciężaru udowodnienia faktu, z którego wywodzi skutki prawne, a więc iż udowodniła datę początku biegu terminu zasiedzenia, w sytuacji, gdy z zebranego materiału dowodowego nie wynika kiedy wybudowano na nieruchomości wnioskodawców przedmiotowe urządzenia, ani kiedy rozpoczęto ich eksploatację, ani kiedy prawo własności spornej nieruchomości lub urządzeń przeszło ze Skarbu Państwa na osoby trzecie, a tym samym mógł się rozpocząć ewentualny bieg terminu zasiedzenia, jak również, że wykazała, że korzystała z jawnego i widocznego urządzenia w zakresie dot. strefy wykonywania służebności w sytuacji gdy na żadnej mapie, ani w terenie strefy te nie zostały wyznaczone;

12. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów i przyjęcie przez Sąd na podstawie zebranego materiału dowodowego, iż na gruncie niniejszej sprawy doszło do spełnienia przesłanek niezbędnych do stwierdzenia zasiedzenia służebności, co nie znajduje potwierdzenia w zgromadzonym materiale dowodowym;

W oparciu o powyższe zarzuty wnioskodawcy wnieśli o:

I. zmianę zaskarżonego postanowienia w części dotyczącej żądania ustanowienia służebności przesyłu na rzecz uczestniczki postępowania poprzez uchylenie pkt 2 i 3 i zmianę pkt 1 poprzez ustanowienie służebności przesyłu zgodnie z wnioskiem z dnia 12 sierpnia 2014 r. za jednorazowym wynagrodzeniem w wysokości obliczonej przez rzeczoznawcę majątkowego przy uwzględnieniu pasa o szerokości 50 m ze środkiem na osi gazociągu;

II. na podstawie art. 380 k.p.c. o rozpoznanie przez Sąd II instancji postanowienia Sądu Rejonowego we Wrześni z dnia 6 lipca 2020 r., uchylającego postanowienie z dnia 10 czerwca 2019 r. o przeprowadzenie dowodu z pisemnej

opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości na okoliczność uwzględnienia w wysokości wynagrodzenia z tytułu ustanowienia służebności przesyłu powierzchni pasów eksploatacyjnych wraz z obszarami oddziaływania urządzeń na przedmiotowe działki oraz oddalającego wniosek o przeprowadzenie dowodu z pisemnej opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości na okoliczność uwzględnienia w wysokości wynagrodzenia z tytułu ustanowienia służebności przesyłu powierzchni pasów eksploatacyjnych wraz z obszarami oddziaływania urządzeń na przedmiotowe działki, oraz o przeprowadzenie tego dowodu przez Sąd II instancji na podstawie art. 382 k.p.c.;

III. zasądzenie od uczestniczki postępowania na rzecz wnioskodawców kosztów postępowania przed drugą instancją, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

Ewentualnie o:

IV. uchylenie zaskarżonego postanowienia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania;

V. zasądzenie od uczestniczki postępowania na rzecz wnioskodawców zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację uczestnik postępowania wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od wnioskodawców na rzecz uczestnika postępowania kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem II instancji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawców okazała się uzasadniona. Zasadny okazał się zgłoszony w apelacji wnioskodawców zarzut naruszenia art. 321 § 1 k.p.c., polegającego na wydaniu przez Sąd Rejonowy w pkt 1. zaskarżonego postanowienia orzeczenia o stwierdzeniu zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu w sytuacji, gdy przedmiotowe postępowanie dotyczyło wniosku o ustanowienie służebności przesyłu, a uczestniczka postępowania zgłosiła jedynie zarzut zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu.

W świetle art. 609 § 1 k.p.c. nie może budzić wątpliwości, że zasiedzenie sąd stwierdza wyłącznie na wniosek, do zgłoszenia którego uprawniony jest każdy zainteresowany (por. także uchwałę (7) SN z 11.06.2015r., III CZP 112/14, publ. OSNC 2015/11/127, wyrok SN z 23.02.2017r., V CSK 335/16 czy postanowienie SN z 24.07.2020r., II CZ 75/19). Postępowanie w tym przedmiocie nie może być zatem wszczęte z urzędu (art. 506 k.p.c.). Dodać należy, że w przypadku wszczęcia przez sąd, w wypadkach wskazanych w ustawie, postępowania z urzędu następuje to poprzez wydanie odpowiedniego postanowienia, w którym sąd wskazuje rodzaj postępowania oraz jego uczestników. Wprawdzie w art. 609 § 1 k.p.c. mowa jest o stwierdzeniu zasiedzenia własności, ale w orzecznictwie uznaje się, że przepisy art. 609–610 k.p.c. stosuje się także dla stwierdzenia nabycia w drodze zasiedzenia służebności gruntowej polegającej na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia (zob. art. 292 k.c.) lub służebności przesyłu (art. 305⁴ k.c., por. wyrok SN z 26.01.2018r., II CSK 124/17).

W niniejszej sprawie nie został zgłoszony wniosek o stwierdzenie zasiedzenia, a jedynie uczestnik bronił się przed żądaniem wnioskodawców podnosząc zarzut zasiedzenia służebności przesyłu. Skutek w postaci nabycia prawa podmiotowego przez zasiedzenie następuje ex lege (art. 305⁴ k.c. w zw. z art. 292 k.c. i art. 172 k.c.), nie wymaga konstytutywnego orzeczenia sądu, toteż nie ma przeszkód, aby powstanie tego skutku zostało przez sąd zbadane i uwzględnione w sposób przesłankowy, jeżeli rzutuje on na rozstrzygnięcie o żądaniu pozwu lub wniosku. Zgłoszony przez uczestnika zarzut zmierzał zatem do uwzględnienia zasiedzenia jako przesłanki orzeczenia co do istoty sprawy; w razie podzielenia jego stanowiska okazałoby się bowiem, że uczestnikowi przysługuje już tytuł prawny do korzystania z nieruchomości wnioskodawców w postaci służebności przesyłu nabytej w drodze zasiedzenia i stąd brak byłoby podstaw do ustanowienia tej służebności w oparciu o art. 305² § 2 k.c., na czym uczestnik opierał swoje

żądanie oddalenie wniosku. Aktualnie w orzecznictwie przyjmuje się przy tym, że w sprawie z wniosku właściciela nieruchomości o ustanowienie służebności przesyłu sąd może rozpoznać również zarzut posiadacza urządzeń przesyłowych, że służebność została nabyta przez zasiedzenie przez jego poprzednika prawnego, niebiorącego udziału w sprawie (por. uchwałę SN z 23.03.2016r., III CZP 101/15, publ. OSNC 2017/2/18).

Wobec niezgłoszenia przez uczestnika żądania stwierdzenia zasiedzenia służebności, wydanie w tym przedmiocie orzeczenia było niedopuszczalne. Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. w zw. z art. 355 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. uchylił zatem zaskarżone postanowienie w pkt 1. i w tej części umorzył postępowanie.

Stwierdzenie zasiedzenia służebności skutkowało oddaleniem przez Sąd Rejonowy w pkt 2. zaskarżonego postanowienia wniosku o ustanowienie służebności przesyłu. W ocenie Sądu Okręgowego, uzasadniony okazał się zarzut naruszenia art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 175 k.c. w zw. z art. 172 k.c. w zw. z art. 292 k.c. poprzez pominięcie okoliczności, iż wnioskiem z dnia 12 sierpnia 2014 r., którym zostało wszczęte niniejsze postępowanie, wnioskodawcy przerwali bieg terminu zasiedzenia, a do tej daty nie upłynął jeszcze bieg terminu zasiedzenia w złej wierze.

Nie ulega wątpliwości, iż wniosek o ustanowienie służebności przesyłu przerywa bieg terminu zasiedzenia. Jest to bowiem czynność, która zmierza do uregulowania stanu prawnego nieruchomości w związku z posadowionymi urządzeniami przesyłowymi. Doktryna i orzecznictwo również stoją na stanowisku, że złożenie takiego wniosku przerywa bieg terminu zasiedzenia (por. uchwały Sądu Najwyższego w sprawach III CZP 45/14, III CZP 124/10), orzeczenia Sądu Najwyższego w sprawach V CSK 320/12, IV CSK 88/13). Przedmiotowy wniosek został złożony w dniu 14 sierpnia 2014 r. (data nadania wniosku k. 125 akt). W uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia Sąd Rejonowy wskazał, że bieg terminu zasiedzenia dla urządzeń należących do uczestniczki postępowania należy liczyć od 12.11.1987 r., a objęcie służebności w posiadanie nastąpiło w złej wierze. Termin biegu zasiedzenia upłynąłby zatem dnia 12 listopada 2017 r. Wnioskodawcy jednakże w dniu 14 sierpnia 2014 r. poprzez złożenie wniosku o ustanowienie służebności przesyłu przerwali bieg terminu zasiedzenia, która to okoliczność została zupełnie pominięta przez Sąd Rejonowy we Wrześni przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy.

Wychodząc z błędnego założenia, że doszło do zasiedzenia przez uczestnika postępowania służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, Sąd I instancji w punkcie 2. zaskarżonego postanowienia oddalił wniosek o ustanowienie służebności przesyłu, nie rozpoznając istoty sprawy. Sąd Rejonowy nie poczynił bowiem żadnych ustaleń i rozważań dotyczących żądania ustanowienia służebności przesyłu, przy czym w zasadzie nie ocenił zebranego materiału dowodowego i w efekcie nie poczynił ustaleń poddających się kontroli instancyjnej. Sąd I instancji w szczególności nie odniósł się do rozbieżnych stanowisk wnioskodawców i uczestnika postępowania w zakresie wymaganej szerokości pasa eksploatacyjnego i wysokości wynagrodzenia należnego wnioskodawcom.

Konieczne było zatem zastosowanie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i uchylenie zaskarżonego postanowienia w pkt 2. i 3. oraz przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania, z pozostawieniem mu – stosownie do art. 108 § 2 k.p.c. – rozstrzygnięcia o kosztach instancji odwoławczej.

Małgorzata Radomska-Stęplewska Tomasz Żak Tomasz Józkwia